

Marek Noskovič: Víra ve svobodnou vůli a studenti vysokých škol. Bakalářská práce – posudek oponenta

Autor se rozhodl provést výzkum s pomocí dotazníku FAD-Plus. Ten vyvinul D. L. Paulhus se svými spolupracovníky (viz D. L. Paulhus a J. M. Carey: *The FAD-Plus: Measuring Lay Beliefs Regarding Free Will and Related Constructs*. *Journal of Personality Assessment*, 93(1), 96–104, 2011). Měřit má víru ve svobodnou vůli, vědecký determinismus, fatalistický determinismus a nepředvídatelnost (unpredictability). Dle empirických dat Paulhuse jsou tyto víry statisticky nezávislé, krom malé (z hlediska tzv. velikosti účinku) korelace mezi vírou ve fatalistický determinismus a nepředvídatelnost, která je významná na hladině $p < 0,05$ (viz následující tabulka vzájemných korelací jednotlivých škál; data z citované publikace Paulhus a Carey 2011, s. 100).

	Svobodná vůle	Vědecký determinismus	Fatalistický determinismus	Nepředvídatelnost
Svobodná vůle		0,13	0,13	0,02
Vědecký determinismus			0,09	0,01
Fatalistický determinismus				0,19
Nepředvídatelnost				

Paulhus pak nabízí i tentativní normy pro dospělé (c.d. s. 101–102; statistickou významnost rozdílů mezi muži a ženami zde neuvádí).

	Muži průměr	Muži SD	Ženy průměr	Ženy SD
Svobodná vůle	3,63	0,63	3,82	0,54
Vědecký determinismus	3,13	0,59	2,93	0,63
Fatalistický determinismus	2,33	0,93	2,29	0,79
Nepředvídatelnost	3,21	0,66	3,17	0,55

Dle Paulhuse a měřeno daným dotazníkem tedy muži v průměru věří zároveň spíše v nepředvídatelnost i vědecký determinismus a svobodnou vůli a přitom spíše nevěří v determinismus fatalistický; zatímco ženy zároveň věří zároveň spíše v nepředvídatelnost a svobodnou vůli a přitom spíše nevěří v determinismus vědecký či fatalistický.

Autor bakalářské práce si stanovil 3 hypotézy: 1) Studenti humanitních oborů skórují více v kategorii „víra ve svobodnou vůli“ než studenti technických oborů. 2) Čím vyšší skóre mají žáci v kategorii „víra ve svobodnou vůli“, tím lepší mají studenti prospěch. 3) Nejsou statisticky významné rozdíly mezi muži a ženami ve víře ve svobodnou vůli.

Za prvé, není jasné, proč autor používá dotazník na 4 víry a pak formuluje hypotézy jen pro jednu z nich. Navíc, když simuluje rozbor odborné literatury pro všechny čtyři víry (v tzv. Teoretické části najdeme kapitoly: Svobodná vůle ve světle vědeckých výzkumů, Determinismus ve světle vědeckých výzkumů, Fatalismus ve světle vědeckých výzkumů, Náhoda ve světle vědeckých výzkumů).

Za druhé, z těch dvou odstavců kapitoly Cíle a hypotézy výzkumu (s. 36) není jasné jakou myšlenkovou práci, resp. jakými psychologickými úvahami dospěl autor k formulaci daných hypotéz.

U hypotézy týkající se srovnání víry mužů a žen není jasné, jak autor došel k předpokladu, že by mezi muži a ženami neměl být rozdíl. Píše jen, že jej to „zajímá“ – a dokonce bez zmínky o tom, že by někdo před ním již s použitým dotazníkem zjišťoval rozdíly či shody víry mužů a žen.

U hypotézy týkající se rozdílu mezi studenty humanitních a technických oborů není jasné, jak autor došel k předpokladu, že by studenti humanitních oborů měli věřit ve svobodnou vůli více než studenti oborů technických. Píše jen, že chce tuto víru zmapovat u vysokoškolských studentů napříč obory, „jelikož tyto koncepty nebylo (sic) ještě podrobeny výzkumu u vysokoškolských studentů a studentek“ (s. 36). Popis řešerše, při níž se mu nepodařilo najít žádný výzkum s daným dotazníkem či obdobnou metodou, při němž by se zkoumala víra ve svobodnou vůli, resp. všechny čtyři víry u vysokoškolských studentů různých oborů však nepodává.

U hypotézy týkající se pozitivní korelace víry ve svobodnou vůli s prospěchem autor tvrdí: „Zahraniční výzkumy ukazují, že víra ve svobodnou vůli vede mimo jiné k větší vytrvalosti v dlouhodobých cílech ve školním prostředí.“ (s. 36) O kterou literaturu jde, však neuvádí. Nepodává ani konkretizující rozbor zmíněné literatury. Jen v předchozí větě, a to o pozitivních psychologických důsledcích víry ve svobodnou vůli, odkazuje na 4 publikace. Avšak publikace Baumeister a kol. 2009 je dle názvu v seznamu literatury i dle kapitoly Svobodná vůle ve světle vědeckých výzkumů (s. 12–15) o potlačení agresivity a posílení pomáhajícího chování. Publikace Chow 2013 ve zmíněné kapitole o svobodné vůli uvedena není; dle názvu je o vlivu víry v Boha na léčení duševní nemoci. Publikace Gooding a kol. 2018 není uvedena ani v seznamu literatury, ani ve zmíněné kapitole o svobodné vůli. Publikace Shariff a kol. 2014 není uvedena ani v seznamu literatury, ani ve zmíněné kapitole o svobodné vůli. Jestli tedy autor touto hypotézou a s tímto dotazníkem replikuje nějaký předchozí výzkum, nebo zda, jak a proč předchozí výzkumy nějak inovuje – se čtenář nedozví.

Obdobně jako formuluje hypotézy bez explicitní návaznosti na odbornou literaturu, neodkazuje autor ani jednou na odbornou literaturu v jednostránkové diskusi vlastních empirických zjištění (s. 63).

Vůči provedenému empirickému výzkumu se tedy text tzv. Teoretické části (o rozsahu 28 stran) jeví jako zcela zbytečný. Přitom jen Google Scholar eviduje 191 citací výše zmíněného článku o dotazníku FAD-Plus z roku 2011. Jinými slovy, že by s pomocí FAD-Plus, či s jeho dřívější verzí FAD-4, nebo s obdobným nástrojem nebyl proveden žádný jiný empirický výzkum, je stěží uvěřitelné.

K dobru je autorovi možné přičíst seriózně provedený překlad s pomocí tří spolupracovníků a zpětného překladu; celkem adekvátní počet cca 160 respondentů; celkem pracný statistický popis a rozbor dat.

V souhrnu lze práci charakterizovat jako: celkem dost statistiky, minimum psychologických úvah a nulová explicitní návaznost na předchozí výzkumy. Když práci přece jen doporučuji k obhajobě, tak protože plní ty zcela základní požadavky na bakalářskou práci.